

มาตรการลดความเหลื่อมล้ำของการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหา หรือจำเลย

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Measures to reduce disparities in the provisional release of the accused or defendant in criminal justice.

โอรสา สุวรรณชาติ, ศาตรา แก้วแพง

มหาวิทยาลัยทักษิณ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ๙๐๐๐๐

E-mail : suwanorsa95@gmail.com

บทคัดย่อ

เมื่อมีความผิดเกิดขึ้น ย่อมมีผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด รัฐจึงต้องควบคุมผู้กระทำความผิดโดยอาศัยกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย ซึ่งเป็นกฎหมายที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ภายใต้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น และเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นสามารถต่อสู้แก้ข้อกล่าวหาได้ ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า "ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด" จึงทำให้มีดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาลในการอนุญาตให้ประกันตัว คือ การขอให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน หรือขอให้ปล่อยจำเลยในระหว่างพิจารณาของศาล เป็นการชั่วคราว เนื่องด้วยผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละคนมีหน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไป ซึ่งหากผู้ต้องหาหรือจำเลยโดนกักขัง จะส่งผลเสียกับผู้ต้องหาหรือจำเลยและครอบครัว หรืองานที่รับผิดชอบได้ การปล่อยตัวชั่วคราวจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่ปัจจุบันยังพบว่าการปล่อยตัวชั่วคราวยังมีปัญหาเป็นอย่างมาก รัฐจึงควรมีมาตรการให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมได้ เพื่อให้มีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ลดความเหลื่อมล้ำ และให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คำสำคัญ : การปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหา หรือจำเลย

Abstract

When a fault occurs there will always be someone accused of committing an offense. The state has to control offenders through the legal process of justice. Which is a law that aims to maintain social order by bringing the offender to punishment under the protection of the rights and liberties of that person. And give that person the opportunity to fight against the allegations. Criminal justice procedures may inevitably affect the rights and

freedoms of individuals. According to the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560, Section 29, paragraph two, states that "in criminal cases, it must be presumed that the accused or defendant is not guilty" Therefore, there is a discretion of the officer or the court in granting bail, which is to request the release of the accused during the investigation. Or requesting the release of the defendant during the court's hearing temporarily. Because each accused or defendant has a duty. And different responsibilities which if the accused or the defendant is detained will adversely affect the accused or the defendant and his family or responsible work. The provisional release is therefore an extremely important criminal justice process. But at present, the temporary release is still very problematic. Therefore, the state should have measures for those involved. Able to review the judicial process. In order to have the opportunity to fight the case fully reduce inequality and create confidence in the criminal justice process.

Keywords : Temporary release of the accused or defendant.

บทนำ

ท่ามกลางสถานะเศรษฐกิจและสภาพสังคมไทยที่เสื่อมโทรมลงในปัจจุบัน ก่อให้เกิดความวุ่นวาย และปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ มากมาย อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดคดีความต่างๆ ตามมา และเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญา รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการควบคุมผู้กระทำความผิดไว้โดยอาศัยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นกระบวนการตามกฎหมายที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดทางอาญามาลงโทษภายใต้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น และเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นต่อสู้ข้อกล่าวหาได้อย่างเป็นธรรม จึงมีความจำเป็นต้องมีการควบคุมกักขังผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดไว้เพื่อความสะดวกในการดำเนินคดี ป้องกันการหลบหนีและป้องกันการทำลายพยานหลักฐานที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดของบุคคลนั้น ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภายใต้หลักการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า "ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด" ซึ่งหลักการดังกล่าว มีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ในมาตรา ๓๐ นอกจากนี้หลักการของกฎหมายรัฐธรรมนูญดังกล่าวยังสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติที่ได้รับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยในข้อ ๑๑ (๑) กล่าวว่า "บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นต่อการต่อสู้คดี" อีกทั้งหลักการดังกล่าวยังสอดคล้องกับพันธกรณี ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๙ (๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพ และความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ (๓) บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาล

หรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมาย ที่จะใช้อำนาจทางตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดี ภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัว อาจกำหนดให้มีการประกัน ฯ” ข้อ ๑๔ (๒) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด ” ซึ่งจะเห็นได้ว่าเรื่องหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นหลักการที่ใช้กันอย่างสากล แม้ในทางปฏิบัติอาจจะตรงกันข้ามก็ตาม เมื่อหลักการดังกล่าวต่างให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้นการนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามาควบคุมไว้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี จึงเป็นการปฏิบัติที่ขัดกับหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญา การปล่อยชั่วคราวจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รัฐนำเข้ามาใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ถึงกระนั้น แม้ว่ารัฐได้เปิดโอกาสให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงมีความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในการให้ประกันตัว เช่น

๑. สถานะทางเศรษฐกิจและ สังคม การที่เข้าไม่ถึงการปล่อยตัวชั่วคราว เป็นช่องว่างที่ทำให้รู้สึกว่าการยุติธรรมเป็นของคนรวย และความยุติธรรมเป็นของคนจน เนื่องด้วยสังคมปัจจุบัน ประชากรแต่ละครัวเรือนยังมีรายได้ไม่เท่ากัน บางคนมีฐานะดี บางคนมีฐานะยากจน และเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเมื่อจะต้องใช้หลักทรัพย์ในการประกันตัว ซึ่งแต่ละข้อหาความผิด จะมีหลักประกันไม่เท่ากัน เนื่องจากราคาหลักประกันในแต่ละข้อหาเมื่อเทียบกับฐานะความเป็นอยู่หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลทั่วไปยังถือว่าเป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างสูง การกำหนดราคาหลักประกันในจำนวนเงินที่สูง ย่อมเกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางการเงินและเศรษฐกิจดี ย่อมมีโอกาสในการถูกปล่อยชั่วคราวมากกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน เนื่องจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนนั้น ไม่มีเงินทองหรือทรัพย์สินใดๆ ที่จะนำมาใช้เป็นหลักประกันและนำบุคคลมาเป็นประกัน ดังนั้นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ จึงควรให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยพิสูจน์ตัวเอง จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยไม่ให้เกิดผลกระทบกับครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย กรณีที่บุคคลนั้นเป็นหัวหน้าครอบครัว

๒. เนื่องด้วยมาตรฐานในการใช้ดุลพินิจของศาลในการประกันตัวหรืออนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว เนื่องด้วยผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ละคนมีหน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งหากผู้ต้องหาหรือจำเลยโดนกักขัง อาจส่งผลเสียกับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยและครอบครัว หรืองานที่รับผิดชอบได้ รวมไปถึงการกักขังตัวอาจจะส่งผลเสียต่อชื่อเสียงของผู้ต้องหาหรือจำเลย การปล่อยตัวชั่วคราวจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่เนื่องจากการอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราว ผู้ต้องหา หรือจำเลย เป็นการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ปล่อยตัวของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งจะมีมาตรฐานในการพิจารณาความหนักเบาแห่งคดีไม่เหมือนกัน ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจได้รับความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับการประกันตัว ปัจจุบันยังมีผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกหลายคนที่ยังคงถูกกักขังระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งการถูกกักขังนั้น ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจทั้งของผู้ต้องหาเอง และครอบครัวของ

ผู้ต้องหา และส่งผลต่ออิสรภาพของผู้ต้องหา ทำให้ต้องสูญเสียอิสรภาพตั้งแต่ยังมีคำวินิจฉัยชี้ขาดอันเป็นที่สุดของศาล (ทิพย์รัตน์ กุหลาบแก้ว, ศิวพร เสาวคนธ์, คมสัน สุขมาก ,๒๕๖๒)

จะเห็นได้ว่าความยากจนจึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงความยุติธรรม เพราะกระบวนการดำเนินคดีมีค่าใช้จ่ายสูง ด้วยการตระหนักรู้ความเหลื่อมล้ำทางสังคมข้างต้น ประเทศไทยนำโดยกระทรวงยุติธรรมจึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมมากยิ่งขึ้น ผ่านการดำเนินการเชิงรุกในสองรูปแบบคือ (๑) การส่งเสริมความรู้แก่สังคมให้เข้าใจถึงหลักนิติธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืน และ (๒) การลดช่องว่างในการเข้าถึงความยุติธรรม ผ่านการให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนในการดำเนินการของกระบวนการดำเนินคดีต่าง ๆ โดยภารกิจข้างต้นเป็นสิ่งที่ประเทศไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและตั้งเป้าหมายที่จะเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในปี ๒๕๕๙ กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการจัดตั้ง “กองทุนยุติธรรม” ขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างหลักประกันในการช่วยเหลือประชาชนให้เข้าถึงกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม แต่ขั้นตอนการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรม ยังมีความล่าช้า ยุ่งยาก เสียเวลา ทำให้คนที่บริสุทธิ์ต้องได้รับความล่าช้ากว่าจะพิสูจน์ความยุติธรรมของตนเอง และส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร (Leaving No One Behind ด้วยกองทุนยุติธรรม ,๒๕๖๓)

ดังนั้น รัฐจึงต้องมีกระบวนการที่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะตัวจำเลย หรือผู้ต้องหาในคดีอาญา สามารถตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมได้ว่าได้ดำเนินการภายใต้กรอบของกฎหมายหรือไม่ และให้ความเท่าเทียมในเรื่องการให้ประกันตัวอย่างทั่วถึงก่อนคดีถึงที่สุด โดยการแก้ปัญหาให้กับผู้ต้องขังหรือจำเลยที่ไม่มีหลักทรัพย์ในการขอลปล่อยตัวชั่วคราว การกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อให้จำเลย หรือผู้ต้องหาในคดีอาญา ได้มีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการพิจารณาคดีของศาลและเจ้าพนักงานของรัฐ มีความยุติธรรมกฎหมายจะสร้างสันติสุขแก่สังคม ทำให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย

วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคสอง, ปฎิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติที่ได้รับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยในข้อ ๑๑ (๑), ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวด ๓ ปล่อยชั่วคราว (มาตรา ๑๐๖ - ๑๑๙ ทวิ), ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘, ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมทั้งรายงานวิจัย ตำรา และบทความทั้งไทยและต่างประเทศ

ผลการวิจัย

การประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวในกฎหมายไทยนั้นมีมานานแล้ว เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญไทยฉบับปี พ.ศ.๒๔๙๒ จนกระทั่งปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จากการศึกษาพบว่า การปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศไทย ยังมีข้อบกพร่องที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม และความไม่เสมอภาคของผู้ต้องหาหรือจำเลย เหตุเพราะบทบัญญัติของกฎหมาย ได้จำกัดอัตราโทษแห่งคดีที่จำเลยสามารถเข้าร่วมโครงการประเมินความเสี่ยง และการกำกับดูแลจำเลยในชั้นปล่อยตัวชั่วคราว และต้องมีบุคคลรับรองความปลอดภัย นอกจากนี้การปล่อยตัวชั่วคราวโดยการประเมินความเสี่ยง จะเป็นวิธีการที่สามารถทำนายความเสี่ยงจากการปล่อยตัวชั่วคราวได้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่เข้ามาช่วยประกอบการตัดสินใจอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวของศาล และหลีกเลี่ยงการใช้ดุลพินิจของศาลเพียงอย่างเดียว ซึ่งการประเมินความเสี่ยงนี้จะสามารถแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม และปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ เพราะไม่ได้ยึดโยงอยู่กับหลักประกันที่เป็นเงินหรือทรัพย์สิน ซึ่งในทางปฏิบัติปัจจุบันอาจจะตรงกันข้าม กล่าวคือ การไม่ได้รับการประกันตัว หรือการไม่ปล่อยตัวชั่วคราว เป็นเรื่องหลัก การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น ทำให้เป็นต้นเหตุของปัญหานักโทษล้นคุก

อภิปรายผล

การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยก่อนศาลจะพิจารณาคดีนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า "ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด" การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงเป็นสิ่งสำคัญ ถึงแม้จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้รับสิทธิเสรีภาพของตน ในขณะที่คำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด แต่ยังมีกลุ่มบุคคลบางกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการการปล่อยตัวชั่วคราวได้ ไม่ว่าจะด้วยปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการเงินในครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง หรือแม้กระทั่งการถูกจำกัดสิทธิในการปล่อยตัวชั่วคราว สำหรับคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก หรือคดีมีทุนทรัพย์สูง ศาลอาจจะไม่อนุญาตให้ประกันตัว หรือหากจะอนุญาตให้ประกันตัว ก็อาจจะต้องใช้หลักประกันตามความเหมาะสม ดังนั้น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ว่าจะผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมีฐานะทางการเงินเช่นไร ย่อมได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกันในการปล่อยตัวชั่วคราว หรือในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถนำเงินหรือหลักทรัพย์มาประกันตัวชั่วคราวได้ ส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นต้องถูกกักขังในเรือนจำจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ท้ายที่สุดแล้วพวกเขาอาจมิใช่ผู้กระทำผิดที่ย่อมเป็นไปได้ แต่สิ่งที่มีได้รับการให้ปล่อยชั่วคราวนั้นมีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่และครอบครัว เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยบางคนเป็นเสาหลักทำมาหาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว หากไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวอาจส่งผลกระทบต่อ บุตร สามี ภรรยา ตลอดจน บิดา มารดา ของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ทำให้ครอบครัวได้รับความเดือดร้อน อีกทั้ง ปัจจุบัน มีโรคระบาดโควิด-๑๙ เกิดขึ้น การหาเงินประกันตัวจึงเป็นเรื่องยากลำบากของผู้ที่อยู่ในฐานะหาเช้ากินค่ำ จึงเป็นปัญหาสำคัญที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและสิทธิได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวได้ เพราะหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับการปล่อย

ตัวชั่วคราว โดนกักขัง ย่อมส่งผลกระทบต่อตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยและครอบครัว หรืองานที่รับผิดชอบ รวมไปถึงการกักขังตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยอาจจะส่งผลเสียต่อชื่อเสียงของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น การปล่อยตัวชั่วคราวจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่เนื่องจากการอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราว ผู้ต้องหา หรือจำเลย เป็นการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งจะมีมาตรฐานในการพิจารณาความหนักเบาแห่งคดีไม่เหมือนกัน ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจได้รับความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับการประกันตัว ปัจจุบันยังมีผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกหลายคนที่ยังคงถูกกักขังระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ส่งผลต่ออิสรภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ตั้งแต่ยังมีได้มีคำวินิจฉัยชี้ขาดอันเป็นที่สุดของศาล เป็นการที่เจ้าพนักงานหรือศาลใช้ดุลพินิจที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า "ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด" แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว หรือได้รับการประกันตัว เพื่อให้ไม่ถูกกักขังก่อนศาลพิพากษาและสามารถสู้คดีนอกคุกได้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๑๐๗ ก็ได้บัญญัติเป็นหลักไว้โดยสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญว่า "ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว" ย่อมหมายความว่าตราบใดที่ศาลยังไม่ได้ตัดสินและพิพากษาคดีถึงที่สุด ผู้ต้องหาหรือจำเลยควรได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เป็นการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้รับสิทธิเสรีภาพของตนก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุด และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๑๐๘ วรรคสาม มีมาตรการต่าง ๆ มาสนับสนุนการปล่อยตัวชั่วคราว เช่น การใช้ EM (Electronic Monitoring) เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ตีความที่ศาลสามารถตั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ได้ เพื่อให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวมากขึ้น และถ้าหากจะไม่อนุญาตปล่อยตัวชั่วคราวจะต้องเป็นไปตามเหตุ ตามมาตรา ๑๐๘/๑ ทั้ง ๕ ข้ออย่างเคร่งครัด

ปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้มีการทำบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการประสานงานระหว่างศาลยุติธรรมกับฝ่ายปกครอง ลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ หน่วยงานฝ่ายปกครองท้องถิ่น เข้ามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลและรับรายงานตัวในชั้นปล่อยตัวชั่วคราวของศาล โดย กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน การอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาลตามระยะเวลาที่กำหนด และเพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขังก่อนการตัดสินคดีเป็นเวลานานเกินความจำเป็น จากบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือดังกล่าว กำหนดให้กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ได้รับการแต่งตั้ง มีบทบาท การช่วยยืนยันข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ขอปล่อยตัวชั่วคราว การช่วยกำกับดูแลผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว การเป็นผู้รับรายงานตามกำหนดนัดของศาล (ส่วนการสอบสวนคดีอาญาสำนักการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง, ๒๕๖๑)

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จึงขอเสนอแนะให้มีการทบทวนปรับปรุงแก้ไขการใช้อำนาจตามกฎหมาย ดังนี้

การอนุญาตให้ประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ปล่อยตัวของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งจะมีมาตรฐานในการพิจารณาความหนักเบาแห่งคดีไม่เหมือนกัน

ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจได้รับความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับการประกันตัว ปัจจุบันยังมีผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกหลายคนที่ยังคงถูกกักขังระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งการถูกกักขังนั้น ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจทั้งของผู้ต้องหาเอง และครอบครัวของผู้ต้องหา และยังส่งผลต่ออิสรภาพของผู้ต้องหา ทำให้ต้องสูญเสียอิสรภาพตั้งแต่ยังมีค้ำประกันชั่วคราวอันเป็นที่สุดของศาล ปัญหาเหล่านี้อาจหมดไป หากศาลได้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม ปราศจากอคติทั้งปวง และควรมีการกำหนดบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม ในการพิจารณาอนุญาตปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้มีโอกาสต่อสู้คดีนอกคุก

นอกจากนี้การปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศไทย หากมีการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้จะเป็นหลักประกันเสรีภาพและให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เข้าถึงความยุติธรรมได้มากขึ้น โดยควรบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมเรื่องการประเมินความเสี่ยงไว้และนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (EM) มาใช้ในการควบคุมจำเลยที่มีอัตราโทษสูงกว่า ๑๐ ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ วรรคสาม ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น โดยให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การไม่ปล่อยชั่วคราวที่ไม่เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเรื่องที่มีปัญหามากในขณะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลต่อความเชื่อถือศรัทธาของผู้คนที่มาต่อศาลและกระบวนการยุติธรรม หากสามารถพิสูจน์เหตุได้ตามมาตรา ๑๐๘/๑ คนที่สั่งจะต้องให้เหตุผลชัดเจน จะต้องมียุทธผลตามกฎหมายในการออกคำสั่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘๗ เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมกับผู้รับคำสั่ง และถ้าไม่มีเหตุผลอื่น ๆ ตามมาตรา ๑๐๘/๑ ก็จะต้องระบุถึงเหตุผลความจำเป็นในการเรียกหลักประกัน โดยระบุเหตุผลให้ชัดเจนเป็นหนังสือ เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ทราบถึงเหตุผลในการไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของภาคนิพนธ์ เรื่อง มาตรการลดความเหลื่อมล้ำของการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหา หรือจำเลย ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

บรรณานุกรม

นางอารีพร กลั่นนุรักษ์ “การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข “ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ,๒๕๔๕

นายสุรินทร์ มากชูชิต “ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,๒๕๕๕

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๒

งานวิจัยฉบับสมบูรณ์การนำวิทยาการบริหารความเสี่ยงในเชิงพฤติกรรมศาสตร์มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปล่อยชั่วคราว โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ดุขฎิ โยเหลา ฯ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,๒๕๖๑

นางสาวอรุณญา ใจยังยืน “การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เฉพาะกรณีการปล่อยชั่วคราว” , ๒๕๕๗

มนต์ชัย ชนินทรลีลา “ขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว” URL: https://madlab.cpe.ku.ac.th/forest/มนต์ชัย_ชนินทรลีลา

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒

บทความ Leaving No One Behind ด้วยกองทุนยุติธรรม ,๒๕๖๓

URL: <http://sdgs.nesdc.go.th/leaving-no-one-behind>

วารสารส่วนการสอบสวนคดีอาญา สำนักการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง , ๒๕๖๑

ทิพย์รัตน์ กุหลาบแก้ว, ศิวพร เสาวคนธ์, คมสัน สุขมาก “ปัญหาทางกฎหมายในการปล่อยตัวชั่วคราว โดยไม่ต้องมีประกันหรือหลักประกันในชั้นสอบสวน” ,๒๕๖๒